

1 skyrius

Kaip ir kiekvieną sekmadienį nuo tada, kai jai sukako dešimt metų, keturiolikmetė Liza Vienos žydų kvartale įsėdo į tramvajų, riedantį per visą miestą. Ji važiavo į profesoriaus Izelio studiją.

Liza mėgo šiuos pasivažinėjimus.

Važiuoti per Vieną reiškė patekti į kitą amžių – didingų rūmų ir iškilmingų pokylių salių epochą. Kai tramvajus pradardėjo pro filharmonijos pastatą, Liza užmerkė akis – taip buvo dariusi daugybę kartų – ir įsivaizdavo save scenoje prie fortepijono priešais didžiulę auditoriją. Ji visiškai rami. Štai nuskamba pirmieji Grygo koncerto fortepijonui ir orkestrui akordai, ji išsitiesia kaip styga, atsisėda elegantiška poza, kaip ją mokė mama, ir, kai įtampa tampa beveik nepakeliama, giliai įkvepia ir pradeda groti.

Pagaliau Liza atsimerkė ir pamatė, kad tramvajus važiuoja pro *Ringstrasse*, didingą medžiais apšodintą bulvarą, kuriame stovėjo Operos rūmai. Tai buvo Mocarto, Bethoveno, Šuberto, Malerio ir Štrauso – žymiausių visų laikų kompozitorių – Viena. Mama Lizai daug apie juos pasakojo ir ji slapta pasižadėjo būti verta jų palikimo.

Griausmingu balsu vairuotojas sušuko stotelės pavadinimą. Tačiau šiandien jis skambėjo kažkaip kitaip, keistai: Meisterzingerio gatvė. Lizos širdis virptelėjo. Kodėl vairuotojas nepasakė Malerio gatvė?

Nusileidusi laiptais į didelę aikštę, ji pamatė, kad pakeistos visos gatvės lentelės; naciams nepatiko, jog toks didingas prospektas pavadintas žydo vardu. Liza pajuto augant pyktį, bet prisivertė galvoti apie laukiančią pamoką. Ji žinojo, kad kai tik atsīsės prie pianino, pasaulis ir visi rūpesčiai išnyks.

Liza priėjo prie studijos ir suglumusi sustojo. Seno, akmeninio pastato, kuriame gyveno profesorius, tarpduryje stypsojo aukštas vokiečių kareivis emocijų neišduodančiu veidu.

Ji vaikščiojo į profesoriaus studiją beveik ketverius metus, tačiau nė karto nematė, kad čia stovėtų sargybinis.

Kareivis Lizos šaltai paklausė:

– Ko tau čia reikia?

– Einu į pianino pamoką, – atsakė stengdamasi neišsiduoti, kad ją gąsdina juodas šautuvas, kurį jis laikė prispaudęs prie pilkos uniformos. – Manęs laukia profesorius.

Kareivis abejodamas žvilgtelėjo į langą antrame aukšte. Pro jį žiūrintis žmogus mostu parodė, kad mergaitė gali pakilti į viršų. Kareivis nenoriai pasitraukė į šalį ir leido Lizai praeiti.

– Užeikite, panele Jura, – pakvietė profesorius Izelis, pasveikindamas Lizą įprastu, šiltu rankos paspaudimu. Mergaitė su malonumu įkvėpė pypkės, kurią rūkė žilaplaukis profesorius, tabako aromato. Ateinančią valandą ji galės užmiršti viską pasaulyje ir pasinerti į taip mėgstamą muziką.

Kaip visada, iš pradžių jie truputį pasišnekučiavo. Tada Liza ant pulto pasidėjo Bethoveno „Mėnesienos sonatos“ partitūrą, įsitaisė ant nudėvėtos pianino kėdutės ir ėmė groti. Profesorius prisėdo ant kėdės priešais ją ir įdėmiai sekė natas savo partitūros kopijoje.

Liza grojo beveik valandą, o profesorius sėdėjo tyliai ir nė karto jos nesustabdė. Mergaitė vylėsi sugauti jo šypsena. Šiaip ar taip, ji išmoko sudėtingą pirmą dalį vos per savaitę ir dažnai girdėjo profesorių sakant, kad yra geriausia jo mokinė.

Galiausiai jis padėjo savo partitūrą ant kelių ir tik klausėsi. Liza pakėlė akis ir pamatė liūdesį jo veide. Negi ji taip blogai grojo?

Kai Liza pabaigė kūrinį, profesorius nepasakė nė vienos pastabos. Jis ilgai į ją žiūrėjo, o tada nejaukiai pasimuistė ir susigėdęs ištare:

– Man labai gaila, panele Jura, bet esu priverstas pasakyti, kad nebegalėsiu daugiau jūsų mokyti.

Liza buvo priblokšta, net neįstengė pajudėti.

– Išleistas naujas potvarkis, – lėtai nutęsė profesorius. – Mokyti žydų vaikus dabar bus laikoma nusikaltimu.

Liza pajuto, kaip akyse tvenkiasi ašaros.

– Aš nesu drąsus žmogus, – tyliai pasakė senukas. – Man labai gaila.

Pro ašaras ji žiūrėjo, kaip profesorius nuo pianino paima plo-
ną auksinę grandinė-
lę, ant kurios buvo užvertas mažytis fortepi-
jono formos pakabutis.

– Esi apdovanota nepaprastu talentu, Liza, niekada to nepamiršk, – švelniai tarė jis, užkabindamas auksinę grandinė-
lę jai ant kaklo. – Galbūt ji tau primins muziką, kuria mudu da-
lijomės.

Ašarų temdomomis akimis Liza pažvelgė į savo susikūpinusį mokytoją. Ji bijojo, kad daugiau niekada jo nebepamatys. Susitvardžiusi mergaitė padėkojo profesoriumi, susirinko savo daiktus ir išbėgo pro duris.

Nuo kiaurai veriančio šalto lapkričio vėjo liesas Lizos kūnas nuėjo pagaugais. Ji tvirčiau susisupo į paltą ir įlipo į tramvajų. Atsigręžusi pamatė, kaip profesorius Izelis liūdnamojuoja pro langą. Tramvajus pajudėjo ir netrukus mokytojas dingo iš akių.

Kodėl vokiečiai nurodinėja austrams, ką galima daryti ir ko negalima? Tai neteisinga. Ir kodėl austrai jų klauso?

Važiavimas Lizai be galo prailgo, visi kerai išsisklaidė. Ji negalėjo sulaukti, kol sugrįš į *Franzensbrückenstrasse*, kur visi aplinkui ją pažinojo – mažą mergaitę, grojančią pianinu. Kaimynai suprato, kad ji talentinga. Muzika, besiliejanti iš po jos pirštų, buvo girdėti mėsinėje ir kepykloje – ji skambėjo visur. Atrodė, kad mergaitei užgrojus imdavo šypsotis visa gatvė. Kaimynystėje gyvenantys žmonės pradėjo ją vadinti vunderkinde.

Muzika tapo visu Lizos pasauliu. Saugiu prieglobsčiu nuo tamsių gatvių, skurdžių butų, parduotuvių ir turgaviečių, kur gyveno ir triūsė Vienos žydai darbininkai. Bet, svarbiausia, muzikos pasaulyje ji galėjo pasislėpti nuo nacių.

Neįprastai lėtai, vos vilkdama kojas, Liza prisitartino prie 13 numeriu pažymėto namo *Franzensbrückenstrasse*. Įslinkusi į svetainę, nusviedė krepšį ant suoliuko, priversdama savo mamą sunerimti.

– Kas yra, Lizele, kas atsitiko? – Malka apkabino dukterį ir paglostė plaukus. Liza graudžiai pravirko. Mama numanė, kas galėjo nutikti. – Ar tai dėl profesoriaus Izelio?

Liza linktelėjo.

– Nesijaudink, juk mokiau tave anksčiau. Galėsiu ir vėl mokyti.

Išgirdusi pasiūlymą, Liza pabandė nusišypsoti, tačiau jos abi žinojo, kad savo talentu Liza jau seniai pralenkė mamą.

Malka nuėjo prie spintelės, ištraukė Šopeno preliudų rinkinį ir atsisėdo prie pianino.

– Aš grosiu dešine ranka, o tu – kaire, – paragino mama.

– Negaliu.

– Išliek, kas virpa širdyje.

Liza atsisėdo šalia jos ir pradėjo groti ritmiškus, pasikartojančius akordus keturių ketvirtinių metru. Kai jos kairės rankos pirštai ėmė lakstyti visiškai laisvai, ji perėmė mamos dešinės rankos melodiją, o ši didžiuodamasi ją stebėjo.

Baigusi groti, Liza nuėjo į savo kambarį, atsigulė ir tyliai pravirko įsikniaubusi į pagalvę.

Po kelių minučių pajuto šiltą ranką ant peties, švelniai ir guodžiamai ją glostančią. Tai buvo vyresnioji sesuo Rozė.

– Neverk, Liza, – ramino ji.

Liza apsivertė ant nugaros ir pažvelgė į elegantiškai apsirengusią dvidešimtmetę merginą. Ji visada labai džiaugdavosi, kai jos vyresnioji sesuo skirdavo jai dėmesio, nes pastarosiomis dienomis Rozė daugiausia laiko praleisdavo su savo sužadėtinio Leo.

– Parodysiu tau kai ką, ko neseniai išmokau, nagi, eime, – ragino Rozė, imdama Lizą už rankos.

Liza nukiūtino paskui seserį į vonios kambarį ir pažvelgė į savo ašarotą veidą veidrodyje. Rozė iš medžiaginio maišelio ant vonios staliuko išbėrė kosmetikos priemones – pudrą, akių šešėlius ir dažus.

– Atskleisiu tau naują būdą, kaip dažyti lūpas, – atrodysi visai kaip Marlena Dytrich.

Kaip jau buvo dariusi daugybę kartų anksčiau, Rozė rūpestingai paryškino Lizos lūpas ir akis.

Nepasibeldusi pro duris įsiveržė jų dvylikametė sesutė Sonia.

– Ką čia veikiate?

– Pažvelk į Lizą. Argi ji nepanaši į kino žvaigždę?

Liza susijaudinusi įsmeigė akis į savo pasikeitusį veidą veidrodyje. Ji atrodė kokiais penkeriais metais vyresnė! Pasigirdę artėjantys žingsniai privertė jas sukrusti.

– Greičiau! Mama ateina!

Liza puolė trinti veidą muilu ir vandeniu, Rozė skubiai sukiošo kosmetiką į maišelį, o mažoji Sonia tik kikendama spoksojo. Paskui Rozė globėjiškai apkabino Lizą ir liūdesys dėl profesoriaus Izelio akimirką išsisklaidė. Susikibusios rankomis trys seserys išėjo pasitikti mamos.